

**Vyšší odborná škola mezinárodního obchodu a Obchodní akademie,
Jablonec nad Nisou, Horní náměstí 15, příspěvková organizace**

Program proti šikanování

Metodický materiál VOŠMO a Obchodní akademie v Jablonci nad Nisou

Motto: „Utrpení zraňuje nejen naši duši, ale deformuje i naše tělo a ničí naše zdraví.“

/ Jonathan Godman /

Šikanování je velmi nebezpečná forma násilí. Tam, kde se vyskytuje, dochází ke ztrátě pocitu bezpečí. V jejím důsledku může dojít až k poškozování zdraví jednotlivce nebo skupiny. Pro vztah, který označujeme za šikanování, je příznačná naprostá asymetrie sil, kdy mocnější zneužívá slabšího a pošlapává jeho práva. Dochází-li k šikanování dětí v průběhu vyučování nebo na akcích organizovaných školou, pak nese plnou odpovědnost škola. Je proto důležité šikanování včas rozpoznat, správně postupovat v jeho šetření a účinně ho eliminovat.

Na základě Metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních, Č.j. 22 294/2013-1, vznikl tento vnitřní metodický materiál pro potřeby pedagogů VOŠMO a Obchodní akademie v Jablonci nad Nisou.

V zárodečných fázích se šikana může vyskytnout téměř v každé škole. Proto je nutné věnovat jí náležitou pozornost.

Osnova metodického materiálu:

1. Co je a co není šikana.
2. Jak šikanu poznáme.
3. Prevence šikany.
4. Strategie řešení šikanování
 - a) vyšetřování počáteční šikany
 - b) pokročilá šikana, výbuch skupinového násilí
5. Spolupráce se zákonnými zástupci.
6. Spolupráce s dalšími organizacemi.
7. Výchovná opatření.
8. Odpovědnost školy.
9. Pověření pracovníci školy

1. Co je a co není šikana

Definice šikany:

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je **ublížit** jedinci, **ohrozit** nebo **zastařovat** jinou osobu, případně skupinu osob. Je to **cílené** a obvykle **opakované** užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jinému jedinci či skupině, kteří se neumějí nebo **nemohou bránit**.

Šikana zahrnuje:

- fyzické útoky v podobě bití, vydírání, krádeží, poškozování věcí druhé osobě
- slovní útoky v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování, ponižování
- kyberšikana, která se děje pomocí ICT technologií (útoky v SMS, e-mailu,...)
- smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany
- nepřímá šikana (nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků jinou skupinou spolužáků)

Definice uvádí, že šikana je obvykle ubližování opakované. Je však možné za šikanu považovat i jednotlivou událost.

Šikana není:

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor.

Hranice mezi tím, co můžeme považovat za šikanu a co ještě šikana není, je však velice tenká. Proto je třeba přistupovat k této záležitosti vždy aktivně a z pohledu poškozeného.

2. Jak šikanu poznáme

Příklady přímých znaků šikany:

- soustavné posměšné poznámky, nadávky, hrubé žerty, hanlivá přezdívka na adresu určitého žáka, pokud to tento žák těžko snáší a trpí tím
- jednostranné vyžadování věcných či peněžních darů
- jeden žák vystupuje vůči druhému v roli „sluhy“ či „otroka“
- často opakované poštuchování, strkání, údery, poškozování věcí, které žák neoplácí; někdy je oběť dohnána až k projevům zoufalství
- na žáka je vyvíjen nátlak k vykonávání nemorálních až trestných činů

Příklady nepřímých znaků šikany:

- (potenciálně šikanovaný) žák se o přestávkách zdržuje stranou od ostatních, nemá kamarády
- přestávky tráví v bezpečné blízkosti učitelů nebo mimo třídu. Vymýšlí si záminky, aby nemusel být ve třídě
- jeho prospěch se nevysvětlitelně zhoršuje, nesoustředí se na učení
- má často poškozené nebo rozházené věci, často se mu „záhadně“ ztrácejí, ve třídě, v šatně...
- při týmových sportech bývá volen mezi posledními

- působí smutně, stísněně, často chybí z nejasných důvodů pro nevolnost, bolení hlavy,...
- má-li promluvit před třídou, je nejistý a ustrašený

3. Prevence šikany

Každý pedagog, obzvláště třídní učitel, je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy. Je nutné:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi
- jednat s dětmi jako s partnery
- udržovat ovzduší důvěry mezi dětmi a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat děti i rodiče, na koho se obrátit při problémech - třídní učitel, koordinátor prevence, výchovný poradce, vedení školy (sdělení konkrétních jmen a kontaktů)

Předávání základních informací o šikaně

- intenzivněji se tímto tématem zabývá v 1. ročníku předmět občanská nauka
- uvedená problematika je také významným tématem harmonizačního kurzu žáků 1. ročníku, který se koná vždy na začátku studia a kde se žáci mimo jiné blíže seznámí s třídním učitelem, výchovným poradcem, metodikem prevence a školní psycholožkou,
- přednáška Policie ČR – 2. ročníky – problematika šikany na školách
- přednáška o multikulturní společnosti 1. ročníky – občanská nauka
- lyžařské, turistické kurzy, školní výlety zaměřené na podporu zdravého životního stylu
- řešení šikany ve školním řádu
- informace rodičům na třídních schůzkách a prostřednictvím webových stránek školy
- informace pedagogickým pracovníkům na poradách

4. Strategie řešení šikanování

Řešení probíhá *vždy* za součinnosti ředitele školy, koordinátora prevence, výchovného poradce, školního psychologa, třídního učitele a dalších pedagogů. Každý pedagogický pracovník je povinen oznámit *vždy* řediteli školy nebo jeho zástupci a případně pak některému z pověřených pracovníků školy (viz čl. 8) **neprodleně** jakékoli poznatky, týkající se možného šikanování. O dalším postupu rozhodne tým pověřených pracovníků školy, který bude svolán ředitelem školy nebo jeho zástupcem bez zbytečného odkladu. Koordinátor prevence podnikne v souladu s tímto „Programem“ nezbytná opatření v případě, že by hrozilo nebezpečí z prodlení (viz níže).

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) je doporučena tato strategie:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).

4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující strategii:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

5. Spolupráce se zákonnými zástupci

- informace v průběhu třídních schůzek
- osobní jednání se zákonnými zástupci agresora a poškozeného
- informační dopis

6. Spolupráce s dalšími organizacemi

- Pedagogicko - psychologická poradna
- Psycholog školy – Mgr. Kateřina Schorschová
- Policie ČR
- Oddělení sociálně-právní ochrany dětí - Magistrát v Jablonci nad Nisou

7. Výchovná opatření

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového

oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.

- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

8. Odpovědnost školy

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů): vydírání (§ 175 TZ), omezování osobní svobody (§ 171 TZ), útisku (§ 177 TZ), ublížení na zdraví (§ 145-146 TZ), loupeže (§ 173 TZ), krádeže (§ 205 TZ), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 TZ), poškozování cizí věci (§ 228 TZ), znásilnění (§ 185 TZ), kuplířství (§ 204) apod.

Kyberšikana není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů

- nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ)
- účast na sebevraždě (§ 144 TZ) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem vyvolat rozhodnutí k sebevraždě
- porušení tajemství zpráv (§ 182 TZ)
- porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 TZ) např. zveřejnění fotografií oběti
- pomluva (§ 184 TZ) např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§367 TZ). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§ 366 TZ) či schvalování trestného činu (§365 TZ), v krajním případě i podněcování (§ 364 TZ). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

9. Pověření pracovníci školy

Mgr. Jiří Kabelka	ředitel školy	483 312 364	reditel@vosmoa.cz
Ing. Monika Saifrová	zástupce ředitele	483 312 364	saifrova@vosmoa.cz
Mgr. Radka Jelínková	výchovný poradce	483 312 364	jelinkova@vosmoa.cz
Mgr. Eva Kubschová			kubschova@vosmoa.cz
Mgr. Dita Horská	metodik prevence	483 312 364	horska@vosmoa.cz
Mgr. Kateřina Schorschová	psycholog školy	483 312 364	schorschova@vosmoa.cz

Zpracoval:

Mgr. Dita Horská
metodik prevence